

pretendentom na avstrijski prestol, tudi dve do triletno pomiritev med obema tedanjima avstrijskima koalicijskima strankama, med ljudsko in socialistično”.

Tone Zorn

Djuro Djaković, Život i djelo, gradja za monografiju. Izdal Historijski institut Slavonije i Baranje, Slavonski Brod 1979, 594 strani.

Knjiga je bila predstavljena na znanstvenem posvetovanju, ki je bilo na isto temo v Slavonskem Brodu 24. in 25. aprila 1979. Posvečena je petdesetletnici smrti Djure Djakovića, organizacijskega sekretarja CK KPJ ter šestdesetletnici ustanovitve KPJ, SKOJ in revolucionarnih sindikatov. Obsežno gradivo je zbrala, pripravila za tisk, napisala opombe, kronologijo, predgovor, register imen, geografskih nazivov, okrajšave ter pripravila slikovno gradivo dr. Ubavka Vujošević.

Prvo mesto v knjigi (str. VII—XII) zavzema članek, posvečen desetletnici smrti Djure Djakovića, ki ga je napisal Josip Broz Tito, generalni sekretar KPJ za časa bivanja v Moskvi, oktobra leta 1938. Titovemu članku sledi predgovor dr. Ubavke Vujošević (str. XV—XXII), v katerem avtorica pojasnjuje okoliščine in vzroke, ki so privedli do izdaje te knjige. Dr. Ubavka Vujošević, ki je zelo dobra poznavalka obdobja med obema vojnama, v predgovoru namreč navaja, da pripada Djuro Djaković plejadi najsvetlejših likov revolucionarjev bosanskega in jugoslovanskega komunističnega in delavskega gibanja, ki so delovali v prvih treh desetletjih tega stoletja. Poudarja pa, da sta bila njegovo življenje in delo kljub temu le redko predmet znanstvenega proučevanja in zato do danes še nista vsestransko obdelani njegova življenjska pot in bogata revolucionarna dejavnost. Poleg tega opozorila je v predgovor vključen tudi kratek prikaz Djakovićevega revolucionarnega delovanja. Našteti so tudi vsi arhivski centri, v katerih je dr. Ubavka Vujošević objavljeno gradivo dobila — Beograd, Zagreb, Slavonski Brod, Moskva ter najvažnejši pregledani jugoslovanski in tuji tisk ter periodika tega časa.

V prvem delu objavljenih dokumentov, med stranmi 1—154 je objavljenih 63 Djakovićevih spisov, od katerih jih je 58 napisal Djaković sam, ostalih 5 pa je kolektivno delo. Spisi obsegajo obdobje med avgustom leta 1916 in aprilom leta 1929 in so objavljeni po kronološkem zaporedju. Večkrat so podpisani s pravim ali ilegalnim imenom, velika večina pa je brez podpisa, kar je avtorici znatno otežilo delo in ji gre zato še posebno priznanje. Do teh spisov je bil namreč potreben poseben pristop proučevanja tekstov, njihovega stila in jezika.

Med stranmi 155—207 je objavljeno 22 Djakovićevih govorov na delavskih zborih, skupščinah, partijskih konferencah in sestankih, kronološko od marca leta 1911 do aprila leta 1928.

Med stranmi 211—409 je objavljenih 123 prilog, tj. dokumentov, ki predstavljajo dragoceno gradivo za celovitejši pregled Djakovićevega revolucionarnega delovanja. Ti dokumenti so kronološko razporejeni v štiri skupine:

— v prvi (str. 211—237), je uvrščeno 25 dokumentov o partijskem in sindikalnem delu Djure Djakovića v letih 1910—1929,

— v drugi (str. 239—315), je 43 dokumentov o aretacijah Djure Djakovića in sodnih procesih proti njemu,

— v tretji (str. 316—375), je 34 dokumentov o odmevu umora Djure Djakovića v jugoslovanskem in mednarodnem delavskem gibanju ter evropski napredni javnosti v letu 1929,

— v zadnji, četrti skupini (str. 376—409) pa je 21 dokumentov, nastalih ob obletnicah umora Djure Djakovića med leti 1930—1949, ki govorijo o njem kot partijskem delavcu.

Nato je dodan obsežen in podroben kritični aparat (str. 314—474), ki vsebuje 350 opomb. Opombam sledi (str. 477—565) izčrpna kronologija, ki obsega vse podatke o življenju in delovanju Djure Djakovića od rojstva leta 1885 do smrti leta 1929, pa tudi vse pomembnejše dogodke, povezane z Djuro Djakovičem do leta 1959. V knjigi so še register osebnih imen (str. 569—576), geografskih nazivov (str. 577—579), okrajšave (str. 580—581) in seznam slikovnega gradiva (str. 582—583) ter podrobno kazalo.

Dr. Ubavka Vujošević je opravila izredno težavno, zahtevno in obsežno delo, ki bo vsekakor služilo svojemu namenu — kasnejši monografski obdelavi življenja in dela Djure Djakovića.

Lilijana Trampuž, Jure Perovšek

Holtmann, Everhard: Zwischen Unterdrückung und Befriedung: sozialistische Arbeiterbewegung und autoritäres Regime in Österreich 1933—1938. Wien, 1978. Zbirka Studien und Quellen zur österreichischen Zeitgeschichte I, 328 str.

Knjiga E. Holtmanna predstavlja eno temeljnih del avstrijskega zgodovinopisja za čas stanovskega režima v tridesetih letih. Z njo skuša avtor ne le opredeliti tedanji režim, ki ga zlasti levičarski pisci označujejo za klerofašistični, ampak tudi razpravlja o tedanjih strukturalnih problemih in politični polarizaciji avstrijske družbe, govori o delavskem gibanju, o represivnih nastopih režima do delavskega gibanja, o protiukrepah avstrijskega delavskega razreda ter končno o vprašanju odnosa med režimom in delavskim gibanjem v zadnjem obdobju Schuschniggovega režima, se pravi v času končne agonije prve avstrijske republike.

Ko avtor razpravlja o nakazani problematiki, opozarja na vrsto pojavnih oblik tako nastopajoče diktature kot tudi o političnih in siceršnjih silah avstrijske družbe. Za primer: ko govori o takoimenovanem "prehodnem obdobju" v letih 1933/34, ki je z razbitjem sicer ilegalnega Schutzbunda (oboroženih oddelkov socialnodemokratske stranke) februarja 1934 vodilo v odprto diktaturo opozarja, da je bil fašistoidni Heimwehr tja v leto 1936 sicer gonilna, vendar istočasno ne odločilna sila Dolfuss-Schuschniggovega režima, kajti tedaj je v "vladni zvezi" prevladovala klerikalno-konservativna večina, ki je vse do marca dajala ton avstrijski notranji politiki. Ali n.pr. opozorilo na gospodarske dejavnike, ki so vplivali na naraščajočo moč nacizma; tako je na primer "gospodarsko-politična sposobnost" Hitlerjeve vlade prispevala k "izginjanju" ideoloških zadržkov pri tistih avstrijskih podjetnikih, ki bi mu bili drugače nasprotni. Avtor tudi opozarja, da so predstavljale jedro avstrijske NSDAP "narodnjaške" organizacije kot Deutscher Schulverein Südmark, telovadne zveze (Turnvereini) ter veteranski krožki.

Posebno mesto ima v knjigi prikaz pravne ureditve klerofašistične države, mestoma tudi njena ureditev v primeri s tistimi v tretjem rajhu (kot kaže Holtmannova knjiga, sta imela oba režima v končni fazi na pravno-sodnem področju celo nekatere skupne točke). Posebno mesto namenja knjiga odnosu (tudi pravnemu) režima do delavskega gibanja. Tu je ob drugem podan prikaz vrste procesov, naperjenih proti delavstvu in njegovim voditeljem (posebej naj opozorimo na procese, ki so sledili bojem februarja 1934).

Vzporedno s tem razpravlja avtor o delovanju obeh strank avstrijskega delavskega razreda, o socialnodemokratski stranki (oziroma o stranki revolucionarnih socialistov) ter